

Defensie? Hebben we dat wel nodig? Euh ...!!!!

Marc THYS,

Generaal-majoor THYS, Ir. is commandant van de Belgische Landcomponent sinds 23 maart 2017. Als bevelhebber is hij voornamelijk verantwoordelijk voor de training van alle landmachteenheden en werkt hij mee aan de verdere ontwikkeling van deze eenheden.

Expliquer le rôle de la Défense au sein de notre société à nos concitoyens est un défi majeur pour chaque militaire. Ce qui nous semble évident ne l'est pas forcément pour un non-initié ! Dès lors, cet article caresse l'ambition d'expliquer en 30 secondes le pourquoi du comment de notre métier. Bonne lecture.

De plaats en rol van Defensie binnen onze samenleving uitleggen: het lijkt een simpele en logische opgave. Als organisatie worstelen we echter al decennia (toch sinds ik militair ben) om hierop een eenvoudig en aanschouwelijk antwoord te formuleren. Hetzelfde geldt voor wat de maatschappij vraagt van Defensie, en in het bijzonder van de Belgische Landcomponent waarover ik het bevel voer. Dit is ook een vraag die om een duidelijk antwoord smeekt. De ambitie van dit artikel is hierop een antwoord te formuleren. En een antwoord is dringend nodig. Eenvoudigweg onze finaliteit aantonen is immers onze grootste uitdaging. In mijn hoedanigheid van Land Component Commander (bevelhebber van de Landcomponent) was het zeer snel duidelijk dat als het om defensie gaat, het spreekwoord “onbekend maakt onbemind” nog steeds van toepassing is. Het is ook mijn overtuiging dat we, als publieke organisatie, de plicht hebben om aan onze “stakeholders”, met name de bevolking en haar democratisch verkozen vertegenwoordigers, uit te leggen wat we elke dag doen, welke bijdrage we leveren aan de veiligheid van onze Belgische burgers wereldwijd en hoe complex onze werkomgeving wel kan zijn. Bovendien ervaar ik, bij elk bezoek en bij elk gesprek met de mannen en vrouwen van onze organisatie, hoe fier ze zijn om hun werk en hun bijdrage aan de veiligheid in onze maatschappij uit te leggen. Ook zij hebben met andere woorden dat simpele maar niet simplistische antwoord nodig op bovenstaande fundamentele vragen.

46 EEN PERSOONLIJKE VISIE VAN ONS MAATSCHAPPIJMODEL

Figuur 1. Ons maatschappijmodel zoals ik het zie.

ONZE VERDEDIGINGSGORDELS

Allereerst dringt zich de vraag op: wat is de plaats en rol van defensie in onze westerse, democratische maatschappij? Om tot een anschouwelijk antwoord te komen, moeten we allereerst goed begrijpen hoe ons maatschappijmodel functioneert. Waarom hebben we onze maatschappij op een bepaalde manier ingericht? Wat is de bedoeling van onze instellingen en staatsstructuur? Wat moet heel deze architectuur vrijwaren en beschermen? Naar mijn mening staan de burger en zijn (economische) activiteit centraal, of zou dit toch het streefdoel moeten zijn. Het gaat dus om het welzijn en de welvaart van de burger, met zijn rechten en plichten, en ook om het beschermen van de waarden van onze maatschappij die de rechten en plichten van de burger vorm geven. Met het oog op de vrijwaring van het welzijn en de welvaart van de burger, kunnen we, naar mijn mening, in ons maatschappijmodel vier “verdedigingsgordels” onderscheiden.

De eerste verdedigingsgordel is natuurlijk onze familie- en vriendenkring die, in geval van nood, klaar staan om als eerste bijstand te verlenen. Dit

is duidelijk geen staatsinstelling, maar wel een basiselement van onze maatschappij. Een maatschappijmodel met een grote, interne solidariteit zal deze eerste verdedigingsgordel sterker maken.

De tweede verdedigingsgordel wordt gevormd door de persoonsgebonden elementen. De allereerste, persoonsgebonden bescherming, en meest fundamentele naar mijn mening voor ons maatschappijmodel, is ons onderwijssysteem. Het brengt ons de nodige kennis en vaardigheden bij zodat we in staat zijn om te functioneren en een positieve bijdrage te leveren aan onze maatschappij. Een tweede, belangrijk element in deze verdedigingsgordel is onze sociale zekerheid. Dat de sociale zekerheid bijdraagt aan ons welzijn behoeft geen betoog. In onze maatschappij genieten we een bijzonder hoge bescherming op dit vlak. Justitie (burgerlijke rechtspraak) maakt mijns inziens ook deel uit van deze verdedigingsgordel. Het burgerlijk wetboek vormt immers de basis van onze maatschappelijke ordening. Het beheerst het leven van de burger van wieg tot graf. De individuele burger kan via de burgerlijke rechtbanken aanspraak maken op zijn rechten of ze afdwingen.

De derde verdedigingsgordel omvat alle diensten en organisaties die de binnenlandse veiligheid in onze maatschappij garanderen. Politie, civiele bescherming, brandweer, interventiediensten ... komen fysiek tussen tegen alle vormen van dreigingen op ons nationale grondgebied. Hiervoor kregen ze dan ook een specifiek mandaat van de wetgever. Ook justitie, via het strafrecht, speelt hierbij een rol. Het beoogt gedrag, dat schadelijk is voor de maatschappij, te isoleren en te corrigeren.

Ten slotte komen we tot de buitenste gordel met de befaamde "3 D's": defensie, diplomatie en development, of ontwikkelingssamenwerking. Deze "3 D's" zijn complementair en staan niet op zichzelf. Ze zijn alle drie evenwaardige instrumenten om de buitenlandse veiligheid van het land te garanderen.

Voor de werking van al deze domeinen zijn middelen nodig. Financiële middelen wel te verstaan. En deze komen tot stand door de economische activiteit in ons land. Merk ook de onderlinge afhankelijkheid op tussen een gezonde, economische activiteit en een veilige, stabiele maatschappij. Een gezonde economie gedijt het best in stabiele en veilige omstandigheden. Het verzekeren van een stabiele maatschappij waar de burger zich vrij kan ontplooiën is dan ook essentieel. Anderzijds kunnen de nodige middelen voor een goed functionerende staatsstructuur alleen gegenereerd worden door een gezonde, goedwerkende economie. Economie en staatsstructuur zullen dus wederzijds versterkend of verzwakkend werken.

SO WHAT?

Wat kunnen we nu uit dit maatschappijmodel leren? Belangrijkste les voor mij is dat elke gordel, en elk onderdeel ervan, zijn belang heeft en aldus onvervangbaar is. Als maatschappij moeten we bijgevolg op een evenwichtige manier in elke gordel investeren. De complementariteit van alle aspecten wijst dus er ook op dat het geen “of”-, maar een “en”-verhaal is. Sociale zekerheid afwegen tegen defensie bijvoorbeeld is intellectueel niet eerlijk. Het stellen van maatschappelijke keuzes is één zaak, maar de verschillende domeinen zijn geen communicerende vaten. Hoewel politieke keuzes gemaakt kunnen worden met betrekking tot de domeinen waar meer of minder investeringen nodig zijn, blijven alle domeinen noodzakelijk aanwezig in een normaal functionerende maatschappij.

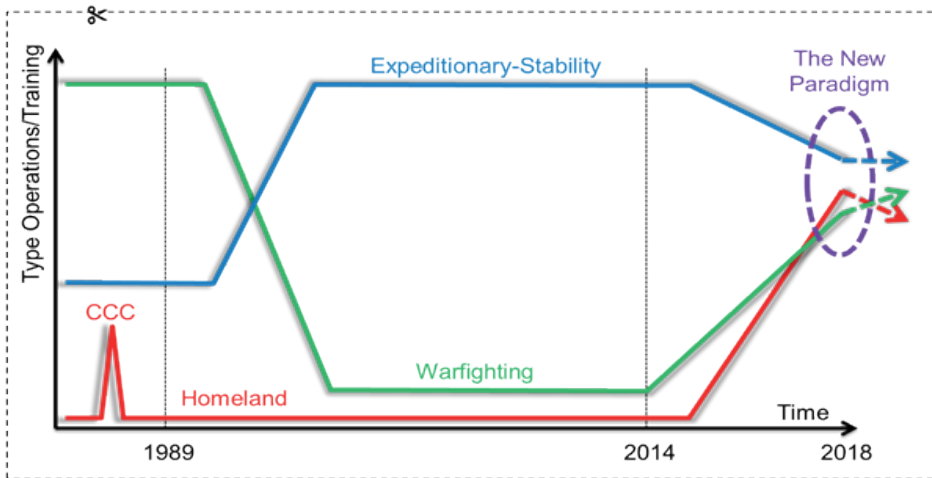
De grafische voorstelling illustreert ook het feit dat hoe verder een bepaald aspect van de mens (het centrum van de figuur) ligt, hoe “minder het op zijn belangstelling kan rekenen” of “minder hij zich betrokken voelt”. In onze democratische maatschappij vertaalt zich dat meestal ook in een minder prominente aanwezigheid op de politieke agenda. Dit is een uitdaging in het bijzonder voor Defensie, maar ook voor onze diplomatie en ontwikkelingssamenwerking. Deze vaststelling bevestigt nogmaals het belang voor Defensie om duidelijk te communiceren over haar reilen en zeilen en over haar plaats en rol binnen de maatschappij.

Ik stel ook vast dat, door de verwaarlozing van onze buitenste gordel sinds 1989, dreigingen tot op ons grondgebied konden doordringen. De start van het herinvesteren in de buitenste gordel in België en de meeste van de ons omringende landen is dus een adequate reactie van een staat om het hoofd te bieden aan een verslechterende veiligheidsomgeving. Het duidt ook aan dat vele landen binnen onze Alliantie en de EU beseffen, net zoals wij, dat onze veiligheid niet aan onze gemeenschappelijke landsgrenzen start. Een geglobaliseerde wereld vereist een wereldwijde visie op (buitenlandse) veiligheid. Bovendien is een land zoals het onze, die zijn veiligheid garandeert via internationale organisaties en afspraken, dus ook verplicht om solidair met zijn partners deze afspraken na te komen en te herinvesteren in deze vierde gordel.

De verdere analyse van deze voorstellingswijze van ons maatschappijmodel zou nog andere vaststellingen aan het licht kunnen brengen of illustreren, zoals de complementariteit binnen en tussen de gordels, het grote gevaar van niet-fysieke dreigingen (bv. *cyber*) die onmiddellijk het hart van dit maatschappijmodel kunnen raken ... maar dat zou ons, binnen het kader van dit artikel, te ver leiden.

WAT VRAAGT DE BELGISCHE MAATSCHAPPIJ VAN DE “LANDMACHT”?

Dit was de tweede, “eenvoudige” vraag. Zoals uit bijgevoegde figuur blijkt, is dit een veranderend gegeven in de tijd in functie van de plaats en aard van de dreiging. Het *warfighting*- of collectieve-verdedigingsscenario was dagelijkse kost tijdens de Koude Oorlog, maar sinds de val van de Muur was er minder en minder tijd om ten gronde de training hiervoor te onderhouden.

Figuur 2. Het nieuwe operationele paradigma voor de Belgische Landcomponent.

De focus verplaatste zich immers naar expeditionair optreden. Maar sinds de herboren focus op het oosten, richting een assertiever Rusland, heeft het collectieve-verdedigingsscenario terug aan belang gewonnen. Het is mijn inschatting dat dit scenario aan belang zal blijven winnen. Dit wil niet zeggen dat expeditionair optreden aan belang ingeboet heeft. In het bijzonder voor de landmacht waar de in de strategische visie vermelde geostrategische focus duidelijk op het zuiden ligt. Daarenboven kwam er sinds januari 2015 dan ook de inzet op het nationale grondgebied bij, ter ondersteuning van de politie. De laatste jaren was dit de hoofdmoot van de inzet voor de Landcomponent. In de loop van 2016 en 2017 was een soldaat gemiddeld zes maanden per jaar ontplooid tijdens de operatie *Vigilant Guardian* (OVG). Sinds de invoering van het mobiel werken in oktober 2017 en het gedeeltelijk verlagen van het dreigingsniveau begin 2018, zijn we voor deze operatie tot een werklast gekomen waardoor we opnieuw ons meer kunnen focussen op onze kerntaken in het buitenland. Dit is en blijft immers onze primaire rol binnen ons maatschappijmodel. Ik ben evenwel van oordeel dat OVG, in de huidige veiligheidscontext, niet snel zal verdwijnen.

50 Het zal dus een vast gegeven worden bij de globale planning voor operaties in de komende jaren. De belangrijkste globale conclusie qua operationele inzet voor de Belgische Landcomponent blijft echter dat we vandaag te kampen hebben met een nieuw paradigma dat we in het verleden niet kenden: we moeten gelijktijdig doeltreffend kunnen optreden in een *Homeland*-, expeditionair en *warfighting*-scenario of, met andere woorden, ter ondersteuning van de politie, voor stabilisatie- of interventieoperaties en voor collectieve verdediging. Militair-technisch stelt dit ons voor bijzondere uitdagingen omdat zowel context, voorbereiding als *mindset* voor deze drie types van operaties verschillen.

OPNIEUW ... SO WHAT?

Als de drie scenario's vergeleken worden, valt allereerst de verschillende operationele vrijheid van handelen op. In een scenario van collectieve verdediging, zoals we vandaag kennen in de NAVO-operatie *Enhanced Forward Presence* (eFP)¹⁻² in de Baltische staten, is elke operationele dimensie (te land, in de lucht, ter zee, in de ruimte en de cyberdimensie) gecontesteerd. Hierdoor verhoogt ook opnieuw het belang van discretie en camouflage in alle spectra (visueel, thermisch, elektromagnetisch en cyber), in tegenstelling tot wat we veelal kennen in expeditionaire scenario's, waar meestal alleen de landdimensie, en dan nog in eerder beperkte mate, gecontesteerd wordt. In onze *Homeland*-operatie opereren we ook op ons eigen grondgebied met een relatief zeer grote ondersteuning vanuit de bevolking en dus zeker niet in een gecontesteerde omgeving. Bovendien is meestal onze zichtbaarheid in dat types operaties van belang, niet onze discretie of camouflage.

Ook de inzetwijze is verschillend. Collectieve verdediging vraagt opnieuw aandacht voor het mobiele gevecht met coherente en volledige (in principe nationale) capaciteitspakketten (bv. een gevechtscompagnie met haar genie en vuursteun). Bij expeditionair optreden, en ook voor OVG, opereren we vanuit *compounds* binnen een bepaalde zone. Het is dus eerder statisch, waarbij elk land een ad-hocbijdrage levert in een globaal pakket (bv. een peloton ISTAR geïntegreerd in een multinationale compagnie, trainers voor een opleidingsopdracht ...). De opdracht zelf in een expeditionair optreden kan variëren van *train, assist and advise* tot *peace enforcing*, terwijl collectieve verdediging wel degelijk draait om klaar te zijn voor *warfighting* waarbij het volledige spectrum van militaire middelen inzetbaar zijn.

¹ https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_136388.htm

² België ontplooidde in 2017 een logistieke eenheid in Litouwen in het kader van eFP en zal vanaf september 2018 een gevechtscompagnie ontplooiën in datzelfde land. In 2019 zal ook een gevechtscompagnie ontplooid worden in Estland en Litouwen.

Dit laatste impliceert ook dat we opnieuw moeten leren omgaan, en dit zowel mentaal als militair-technisch, met grotere verliezen alsook met het inschatten van de *combat effectiveness* van eenheden. Voor alle duidelijkheid, deze verschillen betekenen niet dat het risico voor de ontplooiende soldaat in de drie scenario's verschilt. Aan elke operationele inzet zijn risico's verbonden. Die worden het best ondervangen door een doorgedreven training, aangepast aan de context van de operationele inzet.

Het scenario van collectieve verdediging plaatst ook opnieuw het belang van logistieke diepte op de voorgrond. Deze ontbreekt, na twee decennia van verminderde buitenlandse dreigingsperceptie en expeditionair optreden, in de meeste, zo niet alle NAVO-landen in meer of mindere mate. Deze logistieke diepte omvat alle bestaande aspecten, gaande van voldoende reservematerieel, wisselstukken, munitie, brandstof tot en met het medische materieel. Rekening houdend met de zeer lange aanlooptijden om militair materieel te verwerven (voor de levering van geweerkogels moet men snel op minimum twaalf maanden rekenen), zal het ook meerdere jaren duren om dit tekort enigszins weg te werken. De concrete aanzet hiertoe is binnen Defensie gegeven in het kader van de uitvoering van de strategische visie. Het zal evenwel een tijdje duren vooraleer de concrete resultaten op het terrein zichtbaar zullen zijn.

Net als de vorige figuur zou nu een verdere, diepgaande analyse kunnen volgen. Aspecten zoals de noodzaak om te herinvesteren in onze gevechtssteun (genie en artillerie), logistiek en communicatiemiddelen, die verschillen in *type targeting* we zien tussen de verschillende scenario's, de verschillen in strategische en operationele focus (zuid of oost) tussen de verschillende leden van de Alliantie en EU, hoe wij ons verhouden tot onze partners qua evolutie om tegemoet te komen aan dit nieuwe paradigma ... zijn echter binnen het kader van dit artikel niet aan de orde.

DE “ELEVATOR PITCH”³

Hoe moet je nu in 30 seconden aan een stakeholder (d.i. elke burger van dit land) uitleggen wat de maatschappelijke rol is van Defensie en wat deze stakeholder ons vraagt om elke dag voor klaar te zijn? De kunst is je niet te verliezen in details en bij de essentie te blijven. Mijn versie is meestal de volgende:

Wij als Defensie vormen samen met onze diplomatie en ontwikkelingssamenwerking de buitenste verdedigingsgordel van onze maatschappij. Onze rol is dus, samen met onze partners, de buitenlandse veiligheid van België te waarborgen. Deze verdediging begint niet aan onze landsgrenzen, maar vraagt een wereldwijde inzet. Zonder een sterke buitenste verdedigingsgordel komt de interne veiligheid van onze maatschappij onder druk te staan, met mogelijke negatieve gevolgen op de motor die ons welzijn garandeert, namelijk de economie. Men vraagt ons, de Landcomponent, om klaar te zijn om op ons eigen grondgebied de politie te ondersteunen. Onze echte corebusiness is echter gewapend op te treden tegen buitenlandse dreigingen in coalitieverband in operaties wereldwijd, zoals vandaag in de Baltische staten, Afghanistan, Mali, Irak en Niger.

Of je kunt eenvoudig ook beide tekeningen uitknippen (er is een schartje aan de rand van elke tekening). Een beeld zegt soms immers veel meer dan een lange uitleg.

EPILOOG

Complexe materie eenvoudig uitleggen is een teken van meesterschap. Hierbij wil ik niet zeggen dat ik dat meesterschap bereikt heb. Het zou wel goed zijn voor onze organisatie dat al onze mannen en vrouwen op duidelijke wijze hun rol en werk kunnen uitleggen aan onze medeburgers. Het is een bewijs van het professionalisme van Defensie. Het wijst er ook op dat we integraal deel uitmaken van deze maatschappij en onontbeerlijk zijn om ons maatschappijmodel goed te laten functioneren. Dat was de ambitie van dit artikel. Ik gebruik deze modellen sinds zowat een jaar bij de vele lezingen die ik geef binnen en buiten Defensie.

³ Een elevator pitch (elevator = lift, pitch = verkooppresentatie), soms ook elevator speech genoemd, is een presentatiewijze van een idee voor een product, service of project. De naam geeft de tijdsduur weer waarin een lift van de onderste naar de bovenste verdieping gaat, in ongeveer 30 seconden tot 2 minuten. <https://nl.wikipedia.org/wiki/Elevatorpitch>

In dat jaar heb ik ze kunnen verfijnen en vormen ze de grondslag voor mijn toekomstvisie voor de Landcomponent. In deze periode heb ik kunnen vaststellen dat ze van grote waarde zijn om mijn boodschap uit te dragen.

Beide voorgestelde modellen zijn, zoals ik aangaf, zeker nog niet diepgaand geanalyseerd in dit artikel. Dat was ook niet de bedoeling en dat laat ik met plezier over aan anderen. Ik geloof dat er zeker nog heel wat stof tot nadenken ontdekt kan worden bij een diepere analyse. De modellen zijn misschien zelfs ietwat voor verbetering vatbaar. Belangrijkste is dat we als organisatie moeten durven nadenken over wat onze rol en essentie is en dat ook durven uitdragen! Dat was misschien een verdoken ambitie van dit artikel: discussie en reflectie over Defensie aanzwengelen, zowel binnen als buiten onze prachtige organisatie.

TREFWOORDEN: defensie, Landcomponent, maatschappij, operaties
voortgezette vorming van de kaderleden.